

Jutalomutazás

színes magyar játékfilm, 85 perc, 1975

A dokumentarista játékfilmezés trendteremtő alpműve – vagyis olyan előre kidolgozott cselekményű játékfilm, amit eredeti helyszíneken, amatőr szereplőkkel forgattak – a Budapesti Iskola megkerülhetetlen alkotása, a szocializmus erjedését feltáró válságfilmek ikonikus darabja.

A járási vezető örömteli hírt kap, egy úttörőt küldhetnek harminc napos angliai jutalomutazásra. A feltétel, hogy fizikai dolgozó szülők gyereke legyen, jó tanuló, és játsszon valamilyen hangszeren. Beindul az apparátus, majd némi keresgélés után a nyolcadikos Balogh Tibi (Borsi József) választják ki. A fiú jól tanul, tud gitározni és fizikai dolgozók a szülei, azaz tökéletesen megfelel a bürokrácia elvárásainak. Az elvtársak kapkodva cselekednek, a szülőket a földekről hívják be kis ünnepségre, ahová az anya a munkából mezítláb érkezik, és ebben a megalázó helyzetben kénytelen aláírni a hozzájáruló nyilatkozatot. Első meglepődéséből ocsúdva az anyában (Tamás Kálmánné) dolgozni kezd az aggodalom és az ellenállás, s pár nappal később meggondolja magát: fél elengedi gyermekét, és ráveszi férjét is, hogy vonják vissza beleegyezésüket. A falusi iskola vezetőit, az úttörőmozgalom tisztségviselőit kellemetlenül érinti a váratlan fordulat, a meggyőzés minden eszközét igénybe veszik. A hivatal egyetlen célja, hogy a hatékonyság látszatát keltse, miközben agresszívan viselkedik és vészesen eltávolodik azoktól, akikért valójában dolgoznia kellene. A központ és a kisember konfliktusa végül látszólag oldódik csak fel. A lényeg, hogy valaki üljön az Anglia felé tartó repülőgépen, a többi nem számít.

Így az utazás kalandjába magát már beleélő Tibi helyett végül mégis keríteni kell egy másik úttörőt, aki még idejében csatlakozhat az utazó csoporthoz. A stréber Évikét küldik Angliába, akinek törekvő szülei – szép családi házuk, autójuk van, s ahogyan szemük sem rebben a befizetendő összeg hallatán, erre enged következtetni – természetesen készséggel beleegyeznek leányuk utazásába. A feladatot elégedetten kipipálhatták. Jogosan szerepelhet az eredményekről beszámoló jelentésekben. És a nézők mégis mosolyogva és némi kétkedéssel nézik a repülőgépre felszálló, kezükben az előírt „magyaros emléktárgyakat” szorongató, szépen megfésült, és még zenélni is tudó gyerekcsapatot.

12 éven aluliak számára nem ajánlott!

Alkotók:

Dárday István - rendező, forgatókönyvíró
Szalai Györgyi – rendező, forgatókönyvíró
(Szalai Györgyi társrendezőként nincs a kópíán feltüntetve)
Koltai Lajos – operatőr
Kármentő Éva - vágó

Szereplők:

Simai Mária (Forgó Anna)
Borsi József (Balogh Tibi)
Tamás Kálmán (Balogh apuka)
Tamás Kálmánné (Balogh anyuka)
Márton István (Bakó – tanár)

Alkotók

Dárday István

(Budapest, 1940. március 25. -)

A Nemzet Művésze, Kossuth-díjas és Balázs Béla-díjas magyar filmrendező, forgatókönyvíró

Dárday István 1940. március 25-én, Budapesten született, részben olasz eredetű kisnemesi családban. Édesapját nagyon hamar elveszítette, özvegy édesanyja nagy nehézségek közt tartotta el a családot. Családneve tulajdonképpen Dárday Abriani István – a pártállam idején se az „y”-os nemesi származás, sem a kettős név nem volt jó belépő. Az Abriani nevet végül is filmgyári pályafutása kezdetén hagyták el vele. Villanyszerelőként, segédmunkásként, ügynökként dolgozott, a 60-as években versei jelentek meg, fényképeivel kiállításon is szerepelt. 1963-ban felvételizett a Színház- és Filmművészeti Főiskola filmrendezői szakára, ahova nem vették fel, mint osztályidegen, renitens elemet. Végül 1973-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakán. A főiskolán készült vizsgafilmjei közül kettő (*Nyugodtan meghalni*, 1970; *Mihez tartás végett*, 1971) szakmai feltűnést keltett, majd 1972-ben az Oberhauseni Fesztiválon elnyerték a zsűri díját. Dárday bekerült a Balázs Béla Stúdióba, ahol 1974-től vezetőségi tag is lett. Több rövidfilmet is készített, azonban az igazi nagy vállalkozás a *Nevelésügyi sorozat* (1973) öt másfél órás dokumentumfilmje volt. 1974-ben pedig elkészül Szalai Györgyivel közös első játékfilmjük, a *Jutalomutazás*, mely itthon és külföldön is átütő sikert arat: meghozza a Balázs Béla-díjat, a Filmkritikusok díját, majd a Mannheimi Fesztivál fődíját. Az 1970-es évek második felében egyre több alkotó készített dokumentum-játékfilmet, a külföldi kritikusok Budapesti Iskoláról beszéltek. Dárday és Szalai 1977-ben készítették el

a *Filmregény – Három nővér* című filmjüket, mely újabb filmkritikusi nagydíjat (sőt még egy operatőri díjat is) hozott.

Az 1980-as évek elejére Dárday és a köré csoportosuló filmalkotók számára szűknek bizonyultak a Balázs Béla Stúdió keretei. Ezért alakították meg az 1981 és 1985 között működött MAFILM Társulás Stúdiót. Amikor a Társulást öt év után a kultúrpolitikai vezetés és a filmszakmai féltékenység megszüntette, Dárday és néhány szövetségese különböző furfangokkal teremtettek filmkészítési lehetőséget a csapatnak. Bár ezt a szétesőben lévő pártállam meggátolni már nem tudta, ezek az évek a filmkészítés szempontjából nagyon nehéznek bizonyultak. A 80-as évek Dárday–Szalai játékfilmjei: *Harcmodor*, 1980; *Dédelgetett kedvenceink*, 1981; *Átváltozás*, 1984; *A dokumentátor*, 1988. A rendszerváltozás után Szalai, Dárday és a többiek a filmkészítés mellett egy új típusú mozit is üzemeltettek. Az addig Kinizsi néven működő mozit 1989. február 23-án M.I.T. VIDEO –ÉS MOZIKLUB néven nyitották meg. 1993-tól a Mozgóképi Innovációs Társulás vezetője. A kilencvenes években Dárday és Szalai két nagyigényű játékfilmet készít: *Nyugattól keletre, avagy a média diszkrét bája* címen egy filmszatírt (1993), majd a *Tükröződések* (1998) című drámát. A kétezres évektől dokumentumfilm-készítő tevékenységükben egyre többször foglalkoznak környezetvédelmi kérdésekkel, valamint a nemzeti identitás és a nemzeti kultúra kérdéseivel. Az évtized kiemelkedő alkotása *Az emigráns – Minden másképp van* (2006), a Márai Sándor utolsó éveiről készült játékfilm. 2012-ben Dárday István megkapja a Kossuth-díjat. Mivel nem bizonyult lehetségesnek, hogy alkotótársával közös díjat kapjanak, a díj felét átadta Szalai Györgyinek. 2010 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja.

Szalai Györgyi

(Budapest, 1940. augusztus 31. -)
Balázs Béla-díjas magyar filmrendező,
forgatókönyvíró, érdemes művész

Szalai Györgyi filmrendező és forgatókönyvíró 1940. augusztus 31-én született Kispesten. Tisztviselő édesapja szívbetegségben fiatalon meghalt. 1962-ben felvették esti tagozatra az ELTE BTK magyar-országi szakára. 1963 tavaszán felvételizett a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. Itt találkozott Dárdayval, akit ekkor nem, csak öt év múlva vették fel a főiskolára, azonban a barátságból tizennégy éven át tartó élettársi kapcsolat lett, illetve egy annál is

tartósabb, máig tartó alkotótársi kötelék. Szalai Györgyit 1963-ban felvették a Főiskola rendező szakára, azonban a második év végén másodmagával kitették a Főiskoláról. Ettől kezdve a legkülönbözőbb alkalmi foglalkozásokból és munkákból élt, közben filmnovellákat írt, majd kisebb megbízásokat kapott a filmgyárból, a hatvanas évek végén már forgatókönyv-írási szerződésai is voltak. Amikor párját felvették a főiskolára, természetesen adódott, hogy Szalai Györgyi is bedolgozott a főiskolai vizsgafilmekbe, melyek közül kettő (*Nyugodtan meghalni*, 1970; *Mihez tartás végett*, 1971) szakmai feltűnést keltett, majd 1972-ben az Oberhauseni Fesztiválon elnyerték a zsűri díját. Mindketten, Dárday és Szalai is bekerültek a Balázs Béla Stúdióba, ami a hetvenes években szellemi otthonuk lett. Az első nagy vállalkozás a *Nevelésügyi sorozat* (1973) öt másfél órás dokumentumfilmje volt. A BBS rugalmasabb játékszabályai lehetővé tették, hogy ebben a filmben Szalai Györgyi is rendezőként szerepeljen, Dárday István, Mihályfy László, Vilt Pál és Vitézy László társaságában. 1974-ben elkészül Dárday Istvánnal közös első játékfilmjük, a *Jutalomutazás*, mely itthon és külföldön átütő sikert arat: meghozza a Balázs Béla-díjat, a Filmkritikusok díját, majd a Mannheimi Fesztivál fődíját. A bemutató utáni évben Szalai Györgyi elkészíti *Az egyedi eset természetrajza* (1975) című dokumentumfilmjét, mely a *Jutalomutazás* alaptörténetét tárja fel. Az 1970-es évek második felében egyre több alkotó készített dokumentum-játékfilmet, a külföldi kritikusok Budapesti Iskoláról beszéltek. Dárday és Szalai 1977-ben készítették el a *Filmregény – Három nővér* című filmjüket, mely újabb filmkritikusi nagydíjat (sőt még egy operatőri díjat is) hozott. Szalai Györgyi ekkoriban már más alkotók filmjeiben is vállalt konzultánsi, társrendezői vagy forgatókönyvírói szerepet. Tevékenysége elismeréseként 1980-ban a Dialóg Stúdióban lehetősége nyílt egy önálló játékfilm megrendezésére (*Dédelgetett kedvenceink*, 1981) – Dárday István a forgatókönyvet írta. Az 1980-as évek elejére Dárday és a

köré csoportosuló filmalkotók számára szűknek bizonyultak a Balázs Béla Stúdió keretei. Ezért alakították meg az 1981 és 1985 között működött MAFILM Társulás Stúdiót. Amikor a Társulást öt év után a kultúrpolitikai vezetés és a filmszakmai féltékenységi megszüntette, Dárday és néhány szövetségese különböző furfangokkal teremtettek filmkészítési lehetőséget a csapatnak. Bár ezt a szétesőben lévő pártállam meggátolni már nem tudta, ezek az évek a filmkészítés szempontjából nagyon nehéznek bizonyultak. A 80-as évek Dárday–Szalai játékfilmjei: *Harcmodor*, 1980; *Dédelgetett kedvenceink*, 1981; *Átváltozás*, 1984; *A dokumentátor*, 1988. A rendszerváltozás után Szalai, Dárday és a többiek a filmkészítés mellett egy új típusú mozit is üzemeltettek. Az addig Kinizsi néven működő mozit 1989. február 23-án M.I.T. VIDEÓ- ÉS MOZIKLUB néven nyitották meg. 1991. január 23-án az intézmény felvette a Blue Box nevet. Szalai Györgyi az intézmény vezetője lett, mely több volt, mint művészmozi, komplex kulturális fórumként működött, koncertek, kiállítások, beszélgetések színhelye is lett. 1999-ben zárt be. A kilencvenes években Dárday és Szalai két nagygényű játékfilmet készít: *Nyugattól keletre, avagy a média diszkrét bája* címen egy filmszatírt (1993), majd a *Tükröződések* (1998) című drámát. A kétezres évektől dokumentumfilm-készítő tevékenységükben egyre többször foglalkoznak környezetvédelmi témákkal, valamint a nemzeti identitás és a nemzeti kultúra kérdéseivel. Szalai Györgyi például *A templomépítő* (2014) című filmjében a számítógépes animáció segítségével életet lehel Makovecz Imre monumentális templomtervébe, és virtuálisan „felépíti” azt. Az évtized kiemelkedő közös alkotása *Az emigráns – Minden másképp van* (2006), a Márai Sándor utolsó éveiről készült játékfilm. Amikor 2012-ben Dárday István megkapta a Kossuth-díjat, a díj felét átadta Szalai Györgyinek. Szalai Györgyi ugyanezt tette 2013-ban az érdemes művész díj felével – átadta Dárday Istvánnak.

Koltai Lajos

(Budapest, 1946. április 2. –)

Nemzet Művésze, Kossuth- és Balázs Béla-díjas operatőr,
rendező, érdemes művész

Koltai Lajos, A.S.C. napjaink egyik legelismertebb operatőre, ezt 2001-es Oscar-jelölése is bizonyítja, mellyel Giuseppe Tornatore *Malena* című filmjében nyújtott teljesítményét ismerték el.

Gimnazistaként amatőr filmeket készített. 1964–1965-ben a Magyar Televízióban töltött egy évet segédoperatőrként, majd kameramanként. 1965-ben került a Színház- és Filmművészeti Főiskola operatőr szakára, ahol Illés György tanítványa volt. 1970-ben az *Agitátorok* című filmmel diplomázott. 1970 óta a Mafilmnél dolgozik. Kezdetben

dokumentumfilmeket készített, később 3 játékfilmben mestere, tanára kameramanja volt. Az 1970-es évek magyar operatőri művészetének egyik meghatározó alakja. Kivételes képessége, hogy a legkülönbözőbb stílustörekvésű rendezőknek is egyenrangú alkotótársa tud lenni, így a „dokumentarista” és „esztetizáló” irányzatú játékfilmművészet képi világának kimunkálásában egyaránt vezető szerepet játszott. Dokumentumfilmjeiben és „dokumentarista” játékfilmjeiben közvetlenül hasznosította a TV-ben szerzett tapasztalatát (szűk képkivágással mozgó kamera).

Hazánkban egyedülálló módon ültette át a fekete-fehér filmezésben kialakított kompozíciós elveit a színesfilm-fényképezésbe. A sötét tónus, a félhomály elsősorban mozifilmjeiben uralkodott, ugyanakkor néhány tv-filmjében tudatosan az ellenkezőjére, a világos tónusok uralmára törekedett. Továbbfejlesztette a szórt megvilágítás külföldön és hazánkban mások által kezdeményezett módszerét: a belső terek megvilágítását illetően világviszonylatban is a legjobb operatőrök közé emelkedett. Az *Ajándék ez a nap* (1979) külön említést érdemel: kétfajta alapszín váltogatásával figyelemre méltó színdramaturgiai kísérlet. Koltai Lajos 1984 előtt készült legsikeresebb magyar filmjei: *Jutalomutazás*, *Megáll az idő*, *Örökbefogadás*, *Ajándék ez a nap*, *Veri az ördög a feleségét*, *Adj, király, katonát!*, *Angi Vera*, *A ménesgazda*.

Szabó István állandó munkatársa, 14 filmet készítettek együtt. Koltai fényképezte 1981-ben az Oscar-díjas *Mephistót*, emellett ő volt az operatőre a legjobb külföldi film kategóriában szintén Oscar-ra jelölt alkotásnak: a *Bizalom* című filmnek 1979-ben. A *Redl ezredes* 1986-ban, a *Hanussent* 1988-ban nominálták Oscar-díjra. További Szabó filmek: *Édes Emma*, *drága Böbe*, *A napfény íze*, *Csodálatos Júlia*.

Különleges megvilágítási eljárás, amit Koltai Lajos használt és a szakma a módszert a neve után „*Lajosing*”-nak („*lajosolás*”-nak) nevezte el. Lényege, hogy a szereplők közelében lévő bútorokra irányított (és ezáltal megfestett) fény adja a különleges hangulatú megvilágítást. Egy montreali HBO-produkció forgatásán, a „*Hulló angyal*”-on alkalmazta először ezt a technikát. Számos sikeres külföldi film operatőre is : *Hemingway és én, Ha a férfi igazán szeret, Egy igaz ügy, Császárok klubja, Az óceánjáró zongorista legendája* . Ő maga két Dávid-díjat kapott, mint legjobb operatőr - az olasz Oscarnak megfelelő kitüntetés (*Az óceánjáró zongorista legendája és a Maléna* című filmekért). „Az óceánjáró...”-ért Európa-filmdíjat kapott. Olyan világsztárok álltak a kamerája előtt, mint Meryl Streep, Glenn Close, Vanessa Redgrave, Shirley MacLaine, Annette Bening, Liv Ullmann, Susan Sarandon, Meg Ryan, Jack Lemmon, Sean Connery, Anthony Quinn, Walter Matthau, Robert Duvall, Klaus Maria Brandauer, Ralph Fiennes, William Hurt vagy Harvey Keitel. Koltai első rendezői munkája, az irodalmi Nobel-díjas Kertész Imre *Sorstalanság* című regényének filmváltozata, második pedig az *Este* 2007-ben.

Singer Éva

(1961-től *Kármentő Andrásné / Kármentő Éva*)

(Budapest, 1937. augusztus 3. –)

Balázs Béla-díjas magyar filmvágó, érdemes művész

1956–1960 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola hallgatója volt. 1960–1966 között a Mafilm vágóasszisztenseként dolgozott. 1967-től a Mafilm vágójaként dolgozott. Férje Kármentő András (1930–2009) magyar festőművész. Kármentő Andrásné Singer Éva vágó filmes családba született – édesapja, aki fiatalon meghalt a munkaszolgálatban, fővilágosítóként dolgozott, nagybátyja pedig Illés György, a legendás operatőr volt. Kármentő Éva átélte a háború és a zsidóüldözés éveit, de volt olyan szerencsés, hogy végigdolgozhatta a

magyar filmgyártás második aranykorát, a hatvanas, a hetvenes és a nyolcvanas éveket. Közel hetven film elkészítésében vett részt. Fontosabb filmjei, melyekben vágóként dolgozott: *Szevasz, Vera!*, *Régi idők focija*, *Jutalomutazás*, *Örökbefogadás*, *Kilenc hónap*, *Talpak alatt fűtyül a szél*, *Angi Vera*, *Szabadíts meg a gonosztól*, *Ripacsok*, *Napló trilógia*, *Szerencsés Dániel*, *Megint tanú*, *Temetetlen halott*.

Érdekességek, kulisszatitkok

- A valóság újfajta ábrázolásának előzménye, a dokumentumfilm megújítása az 1960–70-es évek fordulóján indult el. A ***Szociológiai filmcsoportot!*** kiáltvány (1969) fiatal szerzői a szociológia módszereit felhasználó, annak szemléletmódját érvényesítő dokumentumfilmek készítését határozták el a **Balázs Béla Stúdióban**. Ezt a törekvést képviselte **Dárday már főiskolás rövidfilmjeiben** (*Nyugodtan meghalni*, 1970; *Miheztartás végett*, 1971), és aktív szerepvállalásával ennek jegyében készült 1973-ban egy pedagógus-házaspár munkájának és magánéletének problémáit feltáró nagyszabású ***Nevelésügyi sorozat*** (Dárday István, Mihályfy László, Szalai Györgyi, Vitézy László, Wilt Pál). Ezt követően nyílt lehetősége a fikciós dokumentumfilm sajátos módszerével nagyjátékfilmet (*Jutalomutazás*) készítenie.
- A hetvenes évek közepére a magyar filmgyártásban hangsúlyossá váltak a **társadalmi érdeklődésű dokumentum-játékfilmek**. A filmtípus nemzetközi szinten is figyelmet keltett, az irányzatot Budapesti Iskola névre keresztelték a külföldi kritikusok. **Az irányzat elindítója Dárday István és Szalai Györgyi *Jutalomutazása***, amelynek hatására társadalmi problémák iránt fogékony alkotók (Elek Judit, Gyöngyössy Imre, Kabay Barna, Schiffer Pál, Tarr Béla, Gyarmathy Livia, Vitézy László) sorra rendezték hasonló eljárással filmjeiket.

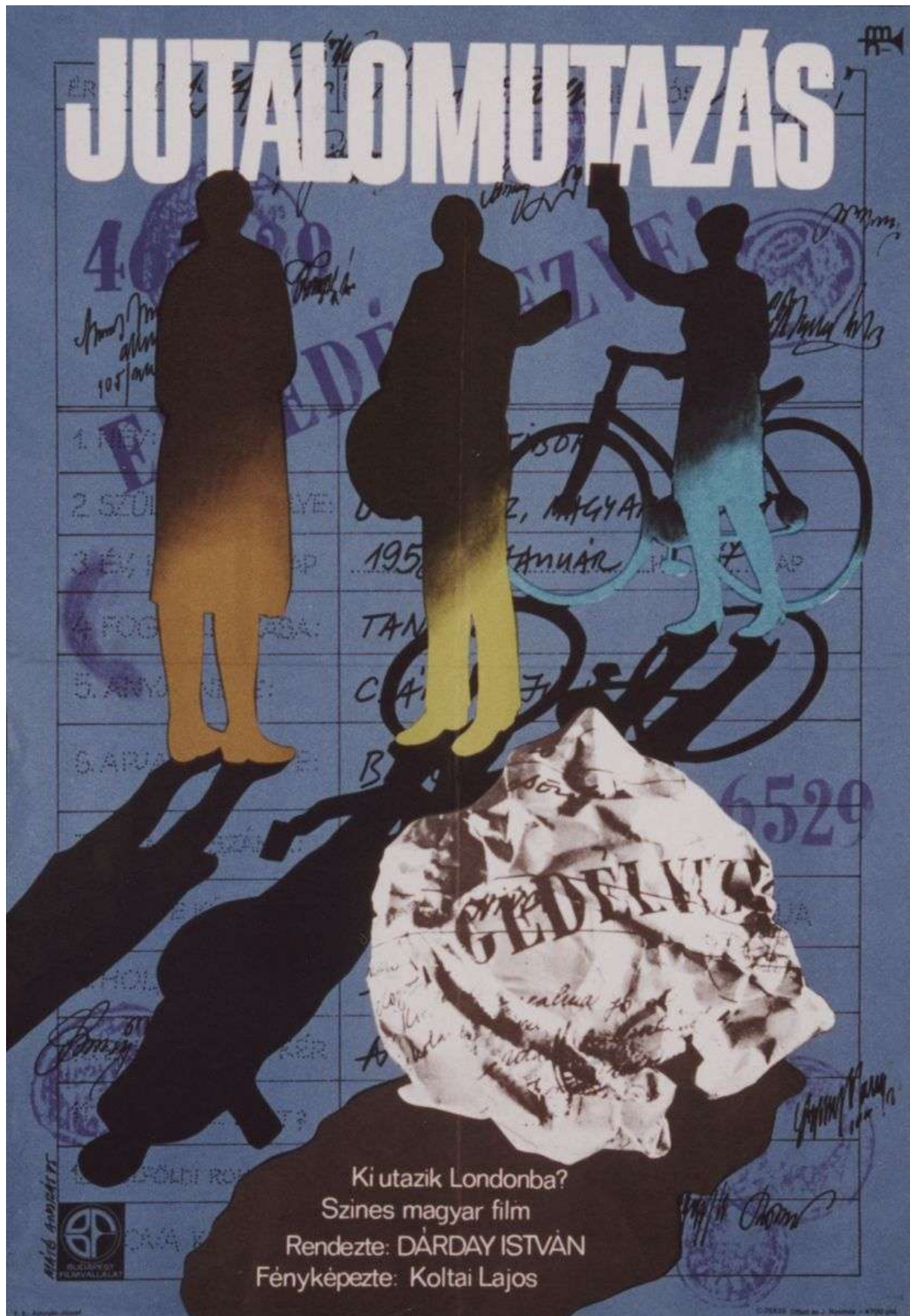
- Dárday a befogadói közegre is figyelmet fordított: kidolgozta a „társadalmi forgalmazás” programját, amelynek keretében **közönségtalálkozókon vitatták meg a filmeket**. Filmklubokat és vitaesteket szerveztek. Dárday és Szalai a film történetét egyik dokumentumfilmjük forgatása során hallották, majd megkeresték az érintetteket, és magnóra vették elbeszéléseiket; e hanganyag alapján készült a forgatókönyv, illetve a szereplőket is így találták. A *Jutalomutazás* csak annyiban dokumentumfilm, hogy egy valóban megtörtént esetet rekonstruál a dokumentumfilmek készítése közben kiélesedett érzékű hitelességgel, valódi környezetben és valódi szereplőkkel. Nem azokkal a szereplőkkel, akikkel az eredeti történet megesett, hanem olyanokkal, akikkel helyzetüket, foglalkozásukat, nézeteiket tekintve, ugyancsak megeshetett volna.
- **Az amatőr szereplők**, ha nem is a saját sorsukat, de a **saját identitásukat adták a filmhez**. Mivel a szituációkat leszámítva semmi nem volt előre meghatározva, a szókincsükkel és gesztusaikkal tették életszerűvé a jeleneteket. „Saját személyiségükkel töltötték fel a szereplők a szituációkat; saját karakterük szerint formálták a filmet” - mondta a rendező. S itt tetten érhetjük a jellegzetes dokumentumfilmes szemléletet, amely nem a saját ízlése szerint akarja átgyúrni a valóságot, hanem művészi ízlését idomítja a valóság tényeihez. Az úttörőcsapat vezetője, a tanárok, a szülők, a diákok a jelenetekben kötött párbeszéd hiányában saját szavaikkal, testbeszédükkel adják elő a dialógusokat. A lényegében önmagukat játszó szereplőknek nagyban köszönhető, hogy a *Jutalomutazás* kordokumentumként is kiválóan működik. Viselkedésük, tipikus gesztusaik, szóhasználatuk mellett a hetvenes évek világa a lakások berendezésén, az iskola és a hivatalok tárgyi környezetén keresztül apró részletességgel tárul fel, hitelesen közvetítve az elmaradott falusi életvilágot.
- Dárday és Szalai *Jutalomutazás* című alkotása a **szocializmus lassú erjedését feltáró válságfilmek** közé is besorolható. Erőteljes hitelessége a mai napig mellbe vágja a nézőjét. A bürokrácia rendszerszintű hibáit veszi célba, a szocializmus nyugalmas felszíne mögötti lassú enyészetet mutatja meg. A film a konkrét történelmi kontextusból kiragadva is érvényes és hatásos. Érzékenyen ragadja meg, miként reagál egy összeszokott, zárt kisközösség az új kihívásokra.
- **A szülőket egy igazi házaspár játssza**. Tamás Kálmán és Tamás Kálmánné az életben is férj és feleség.
- Dárday István és Szalai Györgyi a drámai sűrítés helyett a hétköznapi pillanatokra, a tétova pillantásokra és gesztusokra fókuszálnak. Nem ítéleznek, nem rajzolják el a figurákat. Itt senki sem rossz ember, csak épp **mindenki a saját nézőpontjához ragaszkodik**.
- **Egy emlékezetes jelenet**: Az apa hazaér a kocsmából és befekszik a felesége mellé. Különös ágyjelenet bontakozik ki, itt dől el, elengedik-e a szülők a gyereket. Az alulvilágott képeken elharapott félszavak, tétova érintések küzdenek, **a férfi és a nő között a politika fekszik a hitvesi ágyon**. Az asszony a vitában a végső fegyveréhez nyúlva a testét veti be. A *Jutalomutazás* a kész állítások helyett folyamatosan kérdez. A felszínen látszólag alig történik valami, de a formális viselkedés mögött egy-egy pillanatra felvillan a szereplők valódi arca.
- Jelentős szerepet kap a filmben a **szocializmus alapszíne, a vörös**. Az asztalterítő, a sötétítő, és a zsebkendő szintén ebben a színben pompáznak, ahogy természetesen az úttörők nyakkendője is, melynek irdatlan csomója alig oldja, sőt, inkább ráerősít az akkor fennálló **Kádár-rezsim hatalmasságára**. Talán ez az oka annak, hogy ironikus társadalomkritikai szemlélete ellenére, 1974-ben a film mégis megjelenhetett, hiszen a szocializmus pozitív oldalát is bemutatta, egy családi drámát helyezve a középpontba, ahol a **legnagyobb ellenfél már nem a rendszer, hanem a butaság**.

- A történetnek nincsenek fő-, csak **egyenrangú szereplői**, mert a cselekmény elsősorban egy eljárás menetét követi végig. Balogh Tibi és családja csak addig érdekesek, amíg belekerülnek az „ügybe”, ahogy kikerülnek onnan, a film teljesen megelégedezik róluk. Jelenlétük a film történetén belül teljesen véletlenszerű. Az egyetlen szereplő, aki a film elején és végén is szerepel, a **járási úttörőtítkár**. Az alkotók a „fent” és a „lent” közötti megfelelő kapcsolat hiányára hívják fel a figyelmet, s bár nem ítélik meg a jószándékkal intézkedő apparatcsikok és a szülők vitájában, a hatalmi szervezet képviselői sok esetben komikussá válnak. **Az ironia mindenekelőtt a társadalmi-ideológiai szerepekből fakad**, amire jó példa a járasi titkár érkezésekor gyorsan egyenruhába öltöző, úttörőnyakkendőben és -ingben feszengő testes iskolai vezető.
- *"Vándorlás a hosszú úton, vándorlás, ameddig bírom."* - ez a **Gemini dal** többször elhangzik a filmben.
- A film elnyerte a **Mannheim-Heidelbergi Filmfesztivál nagydíját (1975)**.
- A **Dárdai-Szalai szerzőpáros a Budapesti Iskola legtermékenyebb alkotójaként** még három filmmel folytatta a fikciós dokumentumfilmek sorát. A monumentális, négy és fél órás *Filmregény– Három nőért* (1978) a *Harcmodor* (1980) követte, majd az irányzat végét jelentő, több nemzedék együttélésének nehézségeivel foglalkozó *Átváltozás* (1984)
- 2017-ben [Jutalomutazás Dárdai István filmrendezővel](#) címmel elkészült egy **portéfilm a rendezőről**.

A film plakátja

Meghívó és nyereményjáték a filmhez

M E G H I V J U K

Önt a
"JUTALOMUTAZÁS" c.

film bemutató előadására
V.hó 19.-én, 20.30 órakor
a PUSKIN Filmszínházba.

ÖTLETEK A FILM ÉRTELMEZÉSÉHEZ

A hetvenes évek magyar filmművészete: dokumentarizmus és a szerzői filmek

A hetvenes évek két, egymással párhuzamosan futó, meghatározó irányzata a hatvanas évek hagyományát folytató **szerzői attitűd** és a szemléletbeli és formai megújulást hirdető **dokumentarizmus**. Mellettük találjuk azokat a stíláris, tematikus vagy műfaji csoportokat, amelyeknek önállóságuk mellett legfontosabb vonásuk éppen az, hogy mindkét irányzattal kapcsolatba hozhatók: **a groteszk és a szatíra**, valamint a **nemzedéki közérzetfilm** egyaránt érintkezik a szerzőiséggel és a dokumentarizmussal.

A **dokumentarizmus** a korszak valódi újdonságot hozó irányzata: hozzá kapcsolódik az évtized sajátosan magyar műfaji alakzataként értékelt, a dokumentarista és fikciós módszer ötvözéséből **születő fikciós dokumentumfilmek**, vagy **dokumentum-játékfilmek** csoportja (Budapesti Iskola). Ezt megelőzően a dokumentarizmus stílusként a realista játékfilmben is megjelenik, a Balázs Béla Stúdió műhelyéből pedig a hatvanas-hetvenes évek fordulójától készülő rövid- és egészestés dokumentumfilmek hatnak termékenyítőleg a játékfilmekre, illetve készítik elő a fikciós dokumentumfilmek útját. A valóság szociológiailag pontos képe ezekben a filmekben áttetszővé válik, a dokumentarista stílus leleplezése révén pedig egy sajátos „filmnyelvi igazság” képe sejlik elő. A dokumentarista stílusnak fontos szerep jut a korszak játékfilmjeiben. A kiindulópont valamennyi alkotó esetében a **hatvanas évek illúziórealizmusával való elégedetlenség**: a hagyományos színészi eszközökkel és dramaturgiai fordulatokkal nem lehet többé hiteles történeteket elmesélni. A közvetlen valóságábrázolás terén magától értetődően adódik a dokumentumfilm műfaja – amelyhez gyakran fordulnak a játékfilmrendezők is. Ezen stílus első képviselője a *Jutalomutazás*. **Bacsó Péter** *Fejlövés*, **Kovács András** *Falak* és *Staféta*, valamint **Zolnay Pál** *Fotográfia* című filmjei a korszak kezdetén pontosan jelzik az idősebb generáció vonzódását a dokumentarista stílushoz.

A Balázs Béla Stúdióban, illetve a Főiskolán vizsgafilmként készülő rövidfilmek elsősorban **cinéma direct módszerrel** igyekeznek feltárni a hétköznapi esendő és esetleges, mégis jellegzetes, a társadalom egészét minősítő pillanatait. A dokumentarista stílusú játékfilmek nyomán kialakul a hetvenes évek „mainstream”-jének is nevezhető irányzat, a nemzedéki közérzetfilmek laza csoportja. A nemzedéki közérzetfilmek a hatvanas évek közéleti hagyományát folytatják a hetvenes évek megváltozott társadalmi hangulatában. A kiindulópont szintén a dokumentarizmus, hiszen a hiteles valóságábrázolás igénye ezeknél a filmeknél is ugyanúgy fennáll, mint az analízáló problémafilmeknél.

A hetvenes évek filmtörténetének másik markáns vonulata a „szubjektív forma” hatvanas évekbeli hagyományának folytatása, amely – miután ezt az előző évtizedben **Jancsó Miklós**, **Szabó István**, **Gaál István**, **Kósa Ferenc** és **Sára Sándor**, azaz a magyar új hullám megelőlegezte – a szerzői film fogalmával írható le.

Az évtized elején még önálló stílustörekvésként jelentkező, majd később elsorvadó, illetve vígjátékká oldódó groteszk szinte egyetlen darabja, **Gyarmathy Livia** *Ismeri a Szandi mandit?* című filmje. E mellett a groteszk, valamint a hatvanas évek hagyományát folytató történelmi és társadalmi szatíra gyakran metaforikus szintre emeli az elbeszélést (**Lányi András**: *Segesvár*; **Kardos Ferenc**: *Egy örült éjszaka*; **Sára Sándor**: *Holnap lesz fácán*, **Sándor Pál**: *Régi idők focija*).

Jancsó Miklós műveit is áthatja az allegória: *Égi bárány*, *Még kér a nép*, *Szerelmem*, *Elektra*. Az elbeszélésmód szempontjából még látványosabb a váltás **Szabó Istvánnál**, aki az „én” szubjektivitását előbb egy-egy allegóriába kódolja át (a *Tűzoltó utca 25.-ben* a ház, a *Budapesti mesékben* a villamos metaforikus képébe), majd a *Bizalommal* kezdődően feladja ezt a közvetett egyes szám első személyű elbeszélői pozíciót is.

A modern filmművészet időfelbontásos elbeszélésmódját, amely nem pusztán váltogatja vagy összekeveri az idősíkokat, hanem elmosza azok határát, s ezzel benső, szubjektív időélményt fogalmaz meg, Magyarországon **Huszárik Zoltán** *Szindbádja* képviseli. A korszak többi időfelbontásos technikával élő filmje is fellazítja az elbeszélés tér–idő szerkezetét: **Makk Károly** *Szerelem és Macskajáték*, **Fábri Zoltán** *141 perc a befejezetlen mondatból és Az ötödik pecsét*. „Időmegállítós” technikának nevezhető elbeszélésmód jellemzi **Maár Gyula** „holtpont-trilógiáját” (*Végül; Déryné, hol van?; Teketória*).

A korszakot meghatározó két stílusirányzat, a dokumentarizmus és a szerzői stilizáció metszéspontjában három olyan alkotó, illetve film található, amely kétségtelenül a korszak filmtörténetének peremvidékén helyezkedik el: **Bódy Gábor**: *Amerikai anizs*, **Erdély Miklós**: *Verzió* és **Jeles András**: *A kis Valentinó*. A három film úgy képes a korszak alapélményét, a hiányt, az ürességet, a pangást, a dolgok megváltoztathatatlanságának benyomását visszaadni, hogy nem szakad el a magyar filmművészeti hagyománytól: a történelem (*Amerikai anizs*), a hatalom (*Verzió*) és a társadalom (*A kis Valentinó*) összefüggésében írja le az egyéni szabadság lehetőségét.

Kádár-korszak

A Kádár-korszak a **Magyar Népköztársaság 1956. november 7-e és 1989. október 23-a közötti történelmének közkeletű elnevezése**. Nevét az országot 1988 májusáig de facto vezető Kádár Jánosról kapta. Az 1956-os forradalom leverésével egy időben **Kádár Jánost jelölték ki Moszkvában magyar vezetőnek** (bár Münnich Ferenc is esélyes volt rá). A kádári megtorlás során három év alatt **mintegy 400 embert végeztek ki** a forradalomban való részvételért, **több mint 21 668 személyt börtönöztek be, 16-18 ezer főt internáltak**. A megtorlások az **1963. március 21-én** életbe lépett **általános amnesztia** kihirdetésével értek véget.

A megtorlással párhuzamosan **a kormány a stabilizáció megteremtésére törekedett**. A megerősödött diktatúra egyik fő politikai célja továbbra is az állampolgárok minél szervezettebb hatalmi felügyelete maradt. A 60-as években Kádár meghirdette az **„aki nincs ellenünk, az velünk van”** politikáját, már nem volt kötelező hitet tenni a rendszer mellett, de ellene továbbra is tilos volt cselekedni akár szóban, akár más formában. 1959 és 1961 között igen jól **megszervezett propagandával** sikerült Kádár Jánosnak létrehozni a szövetkezeteket. Sokszor a **parasztokat** zsarolással kényszerítették a **termelőszövetkezetbe való belépésre**. Ezzel megtörtént a mezőgazdaság kollektivizálása. A mezőgazdaság volt a rendszer sikerágazata. A Kádár-rendszer megengedte, hogy a paraszt saját magának is termelhetett, és rendelkezett termékeivel. Ez volt az úgynevezett „háztáji”, amelynek a nagysága korlátozva volt. Az új rendszer megszilárdulása a hatvanas években kezdődött. Az **ingyenes oktatás** és a **szociálpolitika** nagymértékben hozzájárult a pozitív hangulat keltéséhez.

Magyarország állampolgárai „sok kis szabadságjogot” kaptak. Így például **mindenki utazhatott** Kelet- és Nyugat Európába. Igaz, hogy a **feltételek eltértek egymástól**, és különböző útlevelekre volt szükség ehhez. Ez a **varsói tömbhöz** tartozó többi szocialista országban elképzelhetetlen volt. 1968-ban a gazdaságban új változások történtek, bevezették az „új gazdasági mechanizmust”. A vállalatok önállóbbak lettek, nem függtek olyan nagy mértékben a központi utasítástól. Lényegében ez az út a piacgazdálkodás felé vezetett.

A pártállam puha diktatúrája időszakában **Magyarországot** a nyugati sajtóban gyakran **a szocialista tábor „legvidámabb barakkjának”** nevezték, összehasonlítva más szocialista országok keményebb diktatúrájával, de hívták **„gulyáskommunizmusnak”** és **„fridzsiderszocializmusnak”** is a korszak élhetőbb körülményeire utalva. Mivel a pártvezetés úgyis a beleszólásuk nélkül hozta a döntéseket, a nép elfordult a politikától. Az elnevezés a fogyasztói szemlélet elterjedését fejezte ki. A korábbiakhoz képest viszonylagos árubőség volt, bár a minőség és a választék messze elmaradt a nyugati országokéhoz képest. A **mesterségesen kialakított árak** viszont elég alacsonyak voltak ahhoz, hogy már a széles középrétegek is megvehessék a különböző fogyasztási javakat. Elterjedtek az újdonságnak számító **háztartási gépek, járművek**, illetve **elektronikai eszközök**, amelyek átalakították az életvezetést és a szabadidő eltöltését.

A Kádár-rendszer stratégiai kérdésnek tekintette a hétköznapi szintű elégedettséget, ezért igyekezett bármilyen növelni az életszínvonalat. Támogatott **lakások és lakótelepek építése kezdődött, kórházak és rendelők** épültek. **Üdülők és szállodák** jöttek létre, általánosan **elterjedt a nyaralás lehetősége**. Így az érett Kádár-rendszert a „gulyáskommunizmus” jellemezte. A Kádár-korszakban ideológiai szempontból kiemelt fontosságú volt a **munka ünnepe május 1-jén**. Országszerte hatalmas, látványos **felvonulások** szerveztek, amelyeken a gyárak és üzemek dolgozói, iskolások és úttörők díszes zászlókkal és transzparenszekkel meneteltek végig a városok utcáin. Magyarország gazdaságára nagyon negatívan hatott az **1973-as „olajárrobbanás”**. A magyar termékek ára külföldön nem emelkedett, viszont a behozott nyersanyagok ára egyre nőtt. A gyengébb minőségű magyar termékeket nehéz volt külföldön eladni. Ezért **az ország hitelfelvételre kényszerült**. Ennek későbbi következménye az **eladósodás** lett. Az **életszínvonal egyre csökkent**, sokan a szegénységi küszöbhez kerültek, az ország pedig gazdasági csőd előtt állt. Az ország egyre jobban lemaradt a fejlődésben a nyugati országoktól, így az elégedetlenkedők száma egyre nőtt. Egy ideig úgy tűnt, legalább is ezt hitték el a néppel a kommunisták, hogy a szocialista rendszert meg lehet reformálni. Úgy gondolták, hogy a szabad szervezkedés, az egyeduralom korlátozása, a másként gondolkodókkal való párbeszéd és megegyezés szinten tartja a szocializmust. A kommunisták között is nagy belső viták folytak, de az ellenzék is jól felkészült a megmérettetésre. **1987 szeptemberében** Lakiteleken **megalakult a Magyar Demokrata Fórum**. Ennek zömét a jobboldali értelmiség alkotta. A következő esztendőben megalakult a **Fiatalkorú Demokraták Szövetsége (FIDESZ)**, majd a **Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ)**. **1998-ban a Magyar Szocialista Munkáspárt, az egyetlen hivatalosan megengedett párt szakított az egypártrendszerrel**. Kádár János helyett **Grósz Károly lett a főtitkár**, ezen kívül a **miniszterelnöki széket is elfoglalta**. Lassan megteremtődtek a feltételek a **többspártrendszer kialakulásához**.

A beszélgetést segítő témakörök

Témajavaslatok:

- Dárday István élete, munkássága
- Szalai Györgyi élete, munkássága
- Koltai Lajos élete, munkássága
- A Jutalomutazás című film bemutatása
- Történelmi háttér: Kádár korszak

Gondolatok, tippek a beszélgetés elindításához a film előtt:

- Bevezetőként beszélgethetünk Dárday István és Szalai Györgyi életéről, rendezői munkásságáról.
- Bevezetőként beszélgethetünk Koltai Lajos operatőri munkásságáról.
- Bemutathatjuk röviden a filmben közreműködő alkotókat.
- Beszélgethetünk a 70-es évek magyar filmjeiről, rendezőiről, a korszakra jellemző témákról.
- Beszélgethetünk a dokumentumfilm és a játékfilm közötti különbségekről.
- Mit jelent a dokumentarista játékfilm?
- Beszélgethetünk a Kádár-korszakról. Mit tud erről az időszakról, politikai berendezkedéséről, gazdaságáról, kultúrájáról?
- Milyen filmeket ismernek, amelyek a Kádár-korszakban játszódnak? Soroljanak fel párat, melyek ezt az időszakot dolgozzák fel! (Példák: <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/cimke/kadarkorszak>)
- Soroljanak fel az 1970-es években készült filmeket!

Beszélgetés a film megnézése után:

A film levetítése után megoszthatunk a közönséggel kulisszatitkokat, érdekességeket. A levezető beszélgetéshez megadtunk néhány kiinduló kérdést, de természetesen ezektől el lehet térni, a jelenlévők érdeklődésének megfelelően:

- Milyen érzéseket váltott ki a film? Milyen gondolataik támadtak a vetítés közben?
- Milyen, a szocializmusra jellemző eseményeket, jelenségeket és emberi viszonyokat mutat be a film?
- Milyen szimbolikus jelentősége lehetett egy szocializmusban élő ember számára egy nyugati utazásnak, útlevelnek, repülőjegynek?
- Hogyan jellemezné Balogh Tibi viszonyulását a jutalomutazáshoz?
- Hogyan jellemezné Balogh Tibi korosztályának az értékrendjét az angliai utazásról tett megjegyzéseik, szabadidős szokásaik alapján?
- A jutalomutazás-ügy vitatása közben kiknek a nézőpontját, véleményét hallhatjuk az eseményről? Sorolja fel ezeket, és jellemezze ezeket a figurákat (akár társadalmi-politikai funkciójuk szerint)!
- Milyen filmben látott beszédssituációkat, eseményeket társítana inkább a dokumentumfilmhez, és melyeket tart inkább játékfilmszerűnek?

KVÍZ

1. Kik a film alkotói?

- a. Sára Sándor és Ember Judit
- b. Gothár Péter és Mészáros Márta
- c. Dárday István és Szalai Györgyi

2. Mikor játszódik a film?

- a. 1968
- b. 1974
- c. 1989

3. Milyen szín uralkodik a filmben?

- a. vörös
- b. narancssárga
- c. zöld

4. Milyen hangszeren játszik Balogh Tibi?

- a. dob
- b. gitár
- c. hegedű

5. Milyen dal hangzik el többször is a filmben?

- a. Máté Péter: Elmegyek
- b. Omega: Ha én szél lehetnék
- c. Gemini: Vándorlás a hosszú úton

6. Milyen színű autó érkezik a szülőkért?

- a. fekete
- b. vörös
- c. fehér

7. Milyen országba szól a „jutalomutazás”?

- a. NSZK
- b. Anglia
- c. Finnország

8. Hány napra szól a „jutalomutazás”?

- a. 30
- b. 60
- c. 90

9. Mivel indokolták a szülők a járási vezetőnek, hogy végül nem engedik el a fiukat?

- a. Még nem elég jó zenész
- b. Segítenie kell a földön
- c. Féltik a repüléstől

10. Ki utazik végül a „jutalomutazásra”?

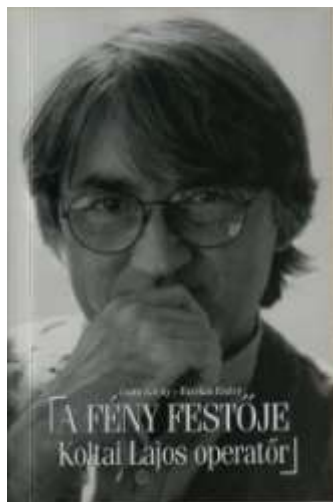
- a. Egy xilofonos fiú
- b. Egy hegedűs lány
- c. Egy harmonikás lány

(Megoldókulcs: 1-c, 2-b, 3-a, 4-b, 5-c, 6-a, 7-b, 8-a, 9-b, 10-c)

Könyvek és egyéb dokumentumok (CD, DVD stb.)

Kármentő Éva: Muszter - Kis magyar család- és filmtörténet a vágóasztal mellől

MUSZTER (német szó) Jelentése: minta. A filmes zsargonban az előző napon leforgatott, másnapra előhívott, felhangosított, de még vágatlan anyag elnevezése. Kármentő Éva önéletrajzi visszaemlékezése filmként kezdődött, kamera előtt mondta el a saját és felmenői történetét, ennek a leiratát olvashatjuk az első fejezetben. Miután enyhült a kényszer, ami arra hajtotta, hogy elmondja az emlékeit a soáról, és megemlékezzék a családjáról, akik közül már senki sem élt, úgy érezte, folytatnia kell a történetét. Mi több, ahogy ő fogalmaz, rákapott az írásra, hiszen „majdnem olyan szórakoztató dolog, mint a filmvágás, amit egész életemben műveltem”. Aktív élete egybeesett a magyar film egyik fénykorával, történeteiből nemcsak híres rendezőkről, színészekről hallhatunk, hanem megismerhetjük a „szürkék” munkáját is, első asszisztensekét, fővilágosítókat, kameramanokat és így tovább, akik "a hátukon hordták a filmeket, sokszor szó szerint is. Szobrot érdemelnének, de csak a feledés jutott nekik." A magánéleti szál pedig annak az erős, önálló, karakán asszonynak a sorsát mutatja, aki azt látta, hogy már az anyja nemzedéke is dolgozott. Minta tehát állt a korosztálya előtt, csak azt nem mondták meg nekik, hogyan kell megküzdeni a családi hétköznappal, ha akár hetekig, hónapokig reggeltől estig benn kell maradni munkában, a vágószobában. (www.libri.hu)

Csala Károly - Fazekas Eszter: A fény festője: Koltai Lajos operatőr

Koltai Lajos Európa-díjas filmoperatőr, a magyar filmművészet világszerte ismert személyisége. Pályája a hatvanas évek második felében indult: az akkoriban erősen társadalomkritikus dokumentumfilmek és dokumentum-játékfilmek mozgékony és drámaian valóság-hű operatőre. 1979-ben, a Bizalom című filmmel kezdődik a nemzetközi filmvilág elismerését is elnyerő együttműködése Szabó Istvánnal, operatőre az Oscar-díjas Mephistónak, a Redl ezredesnek, a Hanussennek s legutóbb A napfény ízének, melynek fényképezéséért megkapta az Európai Filmakadémia díját. Kötetünk, amely elsőként mutatja be egy magyar filmoperatőr munkásságát, végigvezeti olvasóját Koltai Lajos izgalmas, fordulatokban és művészi feladatokban egyaránt gazdag életútján. (www.bookline.hu)

Beszélgetések a dokumentumfilmről – Szerk.: Durst György, Kovács Sándor, Pörös Géza

A beszélgetések résztvevői: Sára Sándor, Kovács András, Elek Judit, Zolnay Pál, Ember Judit, Gazdag Gyula, ifj. Schiffer Pál, Dárday István, Mihályfy László, Szalai Györgyi, Vitézy László, Wilt Pál, Kósa Ferenc, Gulyás Gyula, Gulyás János. (www.libri.hu)

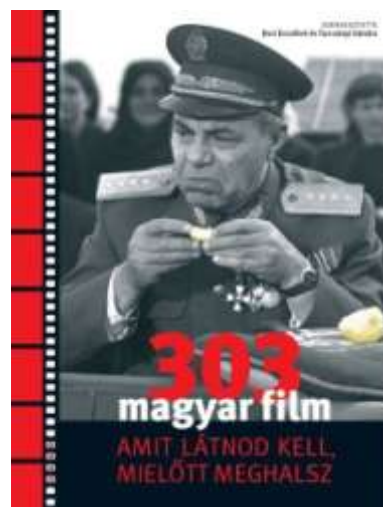

Dárdai István: A lélek elvont szűkszavúsága

Dárdai István verseskötete. (www.libri.hu)

303 magyar film, amit látnod kell, mielőtt meghalsz – szerk.: Bori Erzsébet, Turcsányi Sándor

A kötet időrendben sorolja fel a legfontosabb magyar filmeket, az 1916-os Az obsztostól a 2005-ös Herminamező - Szellemjárásig. Szinte minden filmhez színes fotóillusztráció tartozik. Ha úgy tetszik, a posztmodern eklektika jegyében került itt egymás mellé művészfilm és tévészéria, veretes remekmű és könnyű darab, a történelmi és nemzeti önismeretet emelő dokumentumfilm és szerencsésen letűnt korokat fényező zenés-táncos agitka. Gyerekkori kedvencek, fiatalságunk meghatározó mozgóképei, tisztelgés nagy alkotók előtt s az ifjú titánok munkái, akik már javában dolgoznak a magyar film fényes jövőjén. Akár kedvenc magyar filmjeiről szeretne többet megtudni, akár azt szeretné eldönteni, mit nézzen meg este, ez a kötet nélkülözhetetlen olvasmánynak fog bizonyulni. Bármely oldalon is üti fel a könyvet, talál néhány olyan részletet, amelyek egész biztosan meg fogják lepni. A könyvben filmelemzést lehet olvasni a Régi idők focija című filmalkotásról is. (www.libri.hu)

Magyar filmek 1896-2021 - szerk.: Gelencsér Gábor - Murai András - Pápai Zsolt - Varga Zoltán

Az első összegző és áttekinthető magyar filmtörténet - lexikon formában. Összesen 516 szócikkben 269 magyar rendező valamennyi filmtípust képviselő alkotását 15 szócikkíró ismerteti. A kézikönyv a filmeket bemutatásuk időrendjében, a korszak hazai és nemzetközi trendjei, valamint a politikai hatások kontextusában vizsgálja. A műveket egyedileg elemző-értelmező szócikkek hatásuk és jelentőségük szerint tárgyalják az alkotásokat, egyúttal adott rendező életművét és a magyar film alakulástörténetét is összefüggéseikben láttatják. A könyv fontos és hiánypótló olvasmány a laikus érdeklődők, a témával egyetemi szinten foglalkozók és a szakma képviselői számára. A kötet szerkesztői: Gelencsér Gábor, Murai András, Pápai Zsolt, Varga Zoltán. A kötet az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete által vezetett lexikonprogram keretében készült. (www.libri.hu)

Varga Zoltán. A kötet az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete által vezetett lexikonprogram keretében készült. (www.libri.hu)

Gelencsér Gábor: Magyar film 1.0

Könyvünkben a magyar film alkotóiról, meghatározó műfajairól és stílusairól olvashatunk az első magyarországi vetítéstől, vagyis 1896-tól a Saul fia 2016-os Oscar-díjáig. A 120 év történetét bemutató tíz fejezetben megismerhetjük az egyes korszakokat alakító társadalmi folyamatokat, a filmgyártás intézményrendszereit, amelyek segítségével a kortárs magyar film értelmezése is könnyebbé válhat. A Magyar film 1.0 a Holnap Kiadó ismeretterjesztő sorozatában, a magyar művészet és művelődéstörténet fejezetei részeként jelenik meg. Reméljük, hogy olvasóink a könyv segítségével értőbb szemmel, több tudással és nagyobb élvezettel nézik majd a magyar filmművészet nagyszerű alkotásait. (www.libri.hu)

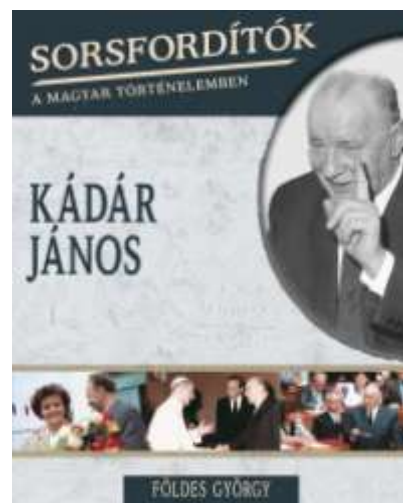
Rainer M. János: Magyarország története : A Kádár-korszak 1956-1989

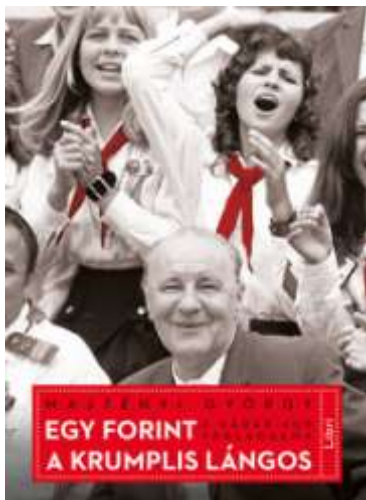
A Kossuth Kiadó népszerű történelmi ismeretterjesztő sorozata, a Magyarország története 22. kötete. A Magyarország története című sorozat történelmünk kezdetétől napjainkig összefoglalja a legfontosabb eseményeket, bemutatja a kiemelkedő történelmi személyiségeket. Ez a kitűnő, átfogó tudásanyagot nyújtó történelmi alpmű nélkülözhetetlen segítség diákoknak, tartalmas és színes olvasmány a magyar történelem iránt érdeklődőknek. A neves szerzők a sorozat anyagát a legújabb kutatási eredmények felhasználásával állították össze. A kötetek rendkívül gazdag forrásanyagból merítve, eredeti dokumentumok felhasználásával készültek. „A Kossuth Kiadó magyar történelmi sorozata a honfoglalástól napjainkig terjedő több mint ezer

év történetét mutatja be. Ilyen jellegű munka ekkora terjedelemben és magyar nyelven még soha nem jelent meg. A szerzők, az adott korszak avatott ismerői közérthető, ám egyben szakszerű összefoglalást nyújtanak mindazoknak, akik múltunk megismerésére töreksenek. A kiváló történészek magas színvonalú munkái páratlan élménnyel ajándékozzák meg azokat, akik elolvassák e köteteket. (www.bookline.hu)

Földes György: Sorsfordítók a magyar történelemben - Kádár János

A Kossuth Kiadó új történelmi sorozata a magyar államiság ezeréves történetéből tizennyolc olyan alakot mutat be, akik uralkodóként, politikusként vagy „szürke eminenciásként” Magyarország és a magyarság sorsát meghatározó módon irányították - olykor kedvezőbb, máskor szerencsétlenebb irányba. A Romsics Ignác főszerkesztő nevével fémjelzett sorozat szerzői az adott korszak, illetve személyiség elismert történész szakértői. A kötetek gazdag képanyaggal, korabeli dokumentumokkal illusztrálva állítják az olvasó elé ezeket a sorsfordító egyéniségeket. (www.libri.hu)

Majtényi György: Egy forint a krumplis lángos - A Kádár-kor társadalma

Közel múltunk történelmét, sőt a jelenünket sem lehet megérteni, ha nem ismerjük a Kádár névvel fémjelzett évtizedeket. Kádár János harminckét éven át állt az ország élén. Ilyen hosszú ideig csak kevés történelmi személyiség határozhatta meg Magyarország sorsát a modern korban. Kádár alakja talán ezért is foglalkoztatja mind a mai napig a közvéleményt, és ezért tartozhat a legnépszerűbb múlt századi magyar politikusok közé. Vannak, akik rajongtak érte, ám legalább ekkora azok tábora, akik véreskezű diktátornak, hazaárulónak tartják. Majtényi György történész korabeli fotókkal illusztrált kötetében olvasmányos stílusban, ugyanakkor tudományos alapossággal mutatja be a Kádár-kor és a „legvidámabb barakk” valóságát, valamint a Kádárhoz kapcsolódó legendákat és mítoszokat. (www.libri.hu)

Gemini – Vándorlás a hosszú úton - Összes Kislemez (1972-77)

A hatvanas-hetvenes évek sikeres hazai rock-csapatát, a Gemini együttest a Fotex mai elnöke: Várszegi Gábor (basszus, gitár), Bardóczy Gyula (dob), Szabó György (ének), Pusztai Gábor (gitár) és Kékes Zoltán alapították meg 1965-ben. Elsősorban angol és amerikai slágerlistás számokat szolgáltattak meg. Hamarosan többbezer rajongótáboruk alakult ki, annak ellenére, hogy nem tartoztak a magyar könnyűzene hivatalosan elismert vonulatához, s ezért nem szerepeltek rádióban és televízióban, illetve sokáig nem készült lemezük sem. Koncertjeiket jórészt művelődési házakban, mozikban, ifiparkokban adták, s rövid idő alatt országos klubhálózatot építettek ki. A hetvenes évek elején csatlakozott a bandához Baranszky László gitáros, Markó András orgonista-énekes, valamint a Mityó becenévre hallgató Papp Imre zongorista-zeneszerző, aki saját dalaival létrehozta a speciálisan „geminis” hangzásvilágot. Bár a profi zenészekből álló produkció a megalakulást követően számtalan szerzeménnyel rukkolt elő, igazi áttörést számukra a „Vándorlás a hosszú úton” című dal hozta meg. (www.rockdiszkont.hu)

Felhasznált irodalom, forrásjegyzék:

- <http://film.sapientia.ro/uploads/Darday-Szalai-Jutalomutazas.pdf>
- <http://torivazlat.hupont.hu/84/a-kadarrendszer-konszolidacioja-gazdasag-es-eletmod#ixzz7Mqs4q9lA>
- http://www.e-kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/29.gradivo_ZGODOVINA%20MADZARSKE/index.html
- <https://filmarchiv.hu/hu/aktualis/hirek/a-filmezes-szamunkra-a-megismeres-folyamata-portre-darday-istvanrol>
- <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/jutalomutazas>
- <https://hetediksor.hu/2019/04/29/45-eves-a-jutalomutazas-az-elso-magyar-dokumentarista-jatekfilm/>
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Dárday_István
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Koltai_Lajos
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarország_1957-1989_között
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Singer_Éva
- https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/426485/default/doc_url/1975_2sz.pdf
- <https://mmakademia.hu/mobil-eletraiz/-/record/MMA9359>
- <https://mmakademia.hu/mobil-eletraiz/-/record/MMA9361>
- <https://www.apertura.hu/2014/tavasz/czirjak-mi-filmet-filmkeszites-kozben-csinalunk-beszelgetes-szalai-gyorgyi-filmrendezovel/>
- <https://www.origo.hu/nagyvilag/20210719-koltai-lajos-video.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=JD5ykg7WAV4>
- <https://youtu.be/d9lSeeZEcTI>

Képek jegyzéke:

- <http://nemzetmuvesze.hu/dijazottak/koltai-lajos/>
- <https://due.hu/magazin/vagod/darday-istvan-az-a-veszely-fenyegeti-a-korunkat-hogy-a-filmbol-elvesz-az-igazi-melyseg/>
- <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/jutalomutazas>
- <https://hetediksor.hu/2019/04/29/45-eves-a-jutalomutazas-az-elso-magyar-dokumentarista-jatekfilm/>
- <https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA9361>
- <https://www.centropastudent.org/hu/photo/karmento-andrasne>
- [https://rockdiszkont.hu/cd-magyar/g-gy/gemini-vandorlas-a-hosszu-uton-osszes-kislemez-\(1972-77\)-cd](https://rockdiszkont.hu/cd-magyar/g-gy/gemini-vandorlas-a-hosszu-uton-osszes-kislemez-(1972-77)-cd)
- www.bookline.hu
- www.libri.hu
- www.moly.hu

A források megtekintésének dátuma: 2022.03.15.